

МИСТЕЦТВО ЕКСЛІБРИСУ МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО

Яців Р.М., Турчиняк Я.І.

Львівська національна академія мистецтв

Розглядаю творчість Мирона Левицького. Діапазон мистецьких практик художника охоплює мистецтво екслібрису, лінориту, вітальних листівок. В мистецтві М. Левицького особливу увагу приділено його вмінню поєднувати графізм з суто малярськими засобами. У композиції своїх картин, він надає перевагу елементам то графічним, і тут важливо, що він завжди зберігає лінійну ритмічність і згармонізованість. Досліджено роль митця на формування мистецького середовища. У статті розглянуто теоретичні питання та мистецькі практики художника у соціокультурному контексті. Діапазон мистецької практики охоплює історичну та соціокультурну тематику робіт. Висвітлюється питання популяризації мистецтва української діаспори ХХ ст. Мистецтво української діаспори виступає окремим індивідуалістським питанням наукової статті.

Ключові слова: екслібрис, лінорит, композиція, мистецькі практики, станкова графіка.

Дослідження присвячене творчості Мирона Левицького, що має важливе значення та вагомий внесок в мистецтві малих графічних форм та книжковій графіці. Феномен творчості у науковому світі консеквентно репрезентує різноплановість і багатогранність творчої діяльності художника. Мирон Левицький є безпрецедентно обдарованим у різних сферах мистецької діяльності: графіці, книжковій ілюстрації та малярстві. Митець збагатив графіку прекрасними зразками художнього оформлення, створив власний стиль виконання у інтерпретації рис українського традиціоналізму засобами модерного мистецтва.

Постановка проблеми. Стаття присвячена проблемі розвитку та популяризації української культури зокрема графіки. Репрезентуються на огляд дослідницькі тенденції у даній сфері мистецької діяльності Мирона Левицького та диференційовано у більш вузькому секторі мистецтва. Розглядаються концептуальні засади творчості митця та розглянуто його вузькоспеціалізовану діяльність у графіці. Проблематика полягає у спробі системного аналізу творчості М. Левицького. Прослідкувати періоди його творчого становлення та жанрового і стилістичного пошуку. На ґрунті вивчення проілюстрованих книжок і часописів, екслібрисів та малярства з музейних колекцій розкрити характер художньої практики й прослідкувати стилістичні особливості у мистецтві сучасної книжкової графіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культурно-мистецькі трансформації привернули увагу до творчої діяльності митців української діаспори. Наукові праці дослідників у культурно-мистецькій сфері так чи інакше сприяли осмисленню проблем популяризації української культури. Аналіз практики відомих науковців-мистецтвознавців дає можливість розкрити сфери діяльності М. Левицького. Актуальний матеріал для дослідження віднайдений у публікаціях і окремих монографіях Галини Горюн-Левицької, каталогу Дарії Даревич присвяченого творчості М. Левицького, автора-упорядника Галини Стельмащук «Українські митці у світі», каталог-виставка мистецької школи О. Новаківського. Серед визначних праць присвячених творчості Мирона Левицького слід згадати матеріали зібрані та упорядковані Оксаною Жепинською, каталог-виставка мистецької школи О. Новаківського. За

словами куратора виставки завідувачки відділу українського мистецтва ХІХ–ХХ ст. Національного музею Оксани Жеплинської, художник побував у різних куточках світу і все побачене, і відчуте віддзеркалював у своїх творах.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Внесок дослідників у формування та опрацювання проблематики у мистецтві графіки, їх цілісне бачення з урахуванням мистецьких тенденцій розвитку мистецтва книги є корисним інтелектуальним внеском та культурно-мистецьким полем діяльності для наступних досліджень.

Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад у мистецтві графіки. Проаналізувати та диференціювати діяльність його творчого становлення та жанрового і стилістичного пошуку. На ґрунті вивченого матеріалу наукових монографій і часописів, розгляд екслібрисів з музейних колекцій розкриває характер художньої практики, у творчості раннього періоду М. Левицького й прослідкувати стилістичні особливості у мистецтві сучасної книжкової графіки.

Виклад основного матеріалу. У статті дано визначеного напрямку передбачається передусім розгляд питань: книжкової графіки, мистецтва екслібрису. Феномен Мирона Левицького полягає у різноплановості сфер його діяльності. Невід'ємну частину його професійної діяльності займає графіка. Охоплюючи широке коло зацікавлень Мирона Левицького – мистецтво книжкової графіки являє собою не менш значущу мистецьку вартість.

Творчий шлях Мирона Левицького розпочався у видавництві «Батьківщина», де він працював ілюстратором книжок, а також у видавництві «Червона калина» та у видавничій спілці «Діло». У 1937 році працює над ілюстраціями до «Енеїди» І. Котляревського. Еволюція творчості митця яскраво ілюструє перелік жанрів та стилістики, поєднання національних рис і модерних експериментів під впливом світової культури. Це стало причиною появи у його творчій спадщині різних за стилістикою і жанром робіт, пов'язаних із творенням нових модерних форм. Мирон Левицький працював у Мистецько-промисловій школі разом з В. Балясом, М. Бутовичем, Я. Гніздовським, Е. Козаком, Г. Смольським. Графіка М. Левицького широко публікувалася у часописах діаспори. Вагомий вплив на українського митця мала

Мистецька школа О. Новаківського. Художник частково перейняв і засвоїв технічні засоби виконання. Працюючи в якості художнього редактора, М. Левицький виконував не лише естетичну а й популяризаторську місію. Сприятливим середовищем для розвитку і утвердження творчої манери виконання стала еміграція до Канади, де працюючи у складі діаспори, М. Левицький широко представляв та пропагував українське мистецтво. Високий рівень графічного мистецтва засвідчує каталог виставки «Сучасна українська книжкова графіка». Митець розвинув і сформував власну унікальну манеру виконання графічних робіт. Мирон Левицький працював над композиційним оформленням книги. Грамотне використання композиції – це один із принципів при роботі над книжковою верствою та ілюстрацією.

Мирон Левицький створив велику кількість екслібрисів, проілюстрував безліч книжок і часописів. В графіці малих графічних форм, митець відходить від класичної графічної традиції і експериментуючи з формою створює праці більш модернового характеру. У 1960-х роках досить популярним стало мистецтво книжкового знаку. Серед фактів, що мають право на розгляд і свою інтелектуальну вартість є підпис автора. Досить часто безліч художників, переважно гравери, використовували монограми до власних творів мистецтва. Монограми виконувалися у вигляді малюнку певної, завжди однієї й тієї самої фігури для позначення приналежності роботи саме цьому автору. Іноді підпис взагалі відсутній, оскільки авторство твору не викликає сумнівів. Досить цікавим є псевдонім автора. Псевдонім Мирона Левицького виражає його спорідненість з країною походження, яскраво виражає його автентичні риси та лаконічно трактує прізвище автора. Митець був одним з не багатьох непересічних особистостей сучасності, котрий здійснив вагомий внесок в інтелектуальний пласт у мистецтві графіки. Було засновано «Українське товариство збирачів екслібрису», до колекції якого увійшли праці: Мирона Левицького, В. Баляс, М. Бутович, Я. Гніздовський, С. Гординський, Е. Козак, М. Білинський, Р. Лісовський, Ю. Кульчицький. Розвинулася карикатура.

Мирон Левицький зайняв вагоме місце в оформленні нової української книги. Досить цікаві і визначні є його праці в оформленні обкладинок до книг, котрі характерні двомірним трактуванням рисунку. Найпомітнішими його творами є «Поцілунок», «Адам і Єва», «Дума про трьох братів», «Козак Мамай», «Плач Ярославни», «Дажбог». Взірцем ранньої книжкової графіки художника є графічне оформлення обкладинки журналу «Відродження», 1939р. Взірці пізньої графіки це роботи «Мамай», «Лукаш», «Три грації» та інші. Дані роботи були репрезентовані на виставці, що була присвячена учням-ювілярам мистецької школи імені О. Новаківського. Серед безлічі робіт були виставлені святкові вітальні листівки, створені ще на батьківщині в 1930-1940-х роках. Вагомій мистецької вартості мали листівки створені художником в 1960-1980-х роках. Вітальні листівки користувалися широкою популярністю серед української еміграції на Заході. Вони виконані у характерній для М. Левицького манері, в якій виразно спостерігається монументалізм.

Мирон Левицький створив велику кількість екслібрисів, оформив та проілюстрував у характерному лише йому графічному стилі безліч дитячих книг та журналів. Серед мистецьких практик художника представлені різноманітні графічні техніки. Зображальні засоби доведені до феноменальності виконання і високого рівня естетизму. Лінія є не лише засобом творення певного образу. «Одночасно український екслібрис продовжував розвиватись за межами України... У США над екслібрисом працювали Яків Гніздовський і Л. Буцалюк, в Аргентині (від 1928 до 1960) Віктор Цимбал, а потім в США, М. Левицький в Канаді» [2, с. 165]. Екслібрис є не лише вербальним, інформаційним образом, а й чітким засобом комунікації між художником і глядачем. Організація композиції та грамотне поєднання графічних елементів візуалізують чіткі лаконічні образи, створюваних ним екслібрисів. Значний вплив на творчу манеру художника мали старовинні ікони, певні риси монументальності були присутні і у графіці. Згодом митець пориває з класичною традицією, створюючи більш модерні зображення.

Багатовекторність творчості М. Левицького репрезентує широкий спектр діяльності художника: викладав у мистецькій школі, працював редактором гумористичного часопису «Комар», мистецьким керівником кіностудії «Орбіт», графіком та ілюстратором. В Інсбруці, Мирон Левицький після певної перерви у своїй мистецькій діяльності у сфері графіки знову відновлює свою діяльність у техніці станкової та прикладної графіки. Художник бере участь у вернісажах мистців-емігрантів: Інсбруку, Зальцбургу, Брегенці, Фельдкірху, Баден-бадені, Брюселі. Відбулася хвиля еміграції. У цих умовах сформувалися осередки емігрантів в англійській, американській, французькій зонах окупації. У 1946 році почали відкриватися виставки із творами українського мистецтва. Мирон Левицький знову починає працювати у жанрі екслібрису. Два роки, що їх Левицький провів у Парижі, стали визначальними для формування його мистецького модерного стилю, в якому домінували геометричні площини, з яких komponувалися майже готичні зображення. У Канаді була заснована спілка УСОМ у 1955-1956 рр. вагомий слід в українській та світовій графіці і малярстві залишив М. Левицький. Спілка є актуальною і сьогодні, і об'єднує понад 40 митців сучасності. Митець яскраво вирізнявся у позанациональному контексті. Паризький період творчості М. Левицького характерний компонованням геометричних лаконічних площин, що асоціативно нагадують близькі за стилем готичні зображення. Безліч робіт Мирона Левицького експонувалися в Торонто, Ватерлоо, Нью-Йорку, Детройті, Оттаві, Едмонтоні, Чикаго, Львові та Києві. Стилістично превалює експресивна манера виконання. Грамотна композиція є першоосновою праць Мирона Левицького. У каталозі Галини Горюн-Левицької представлені кращі твори художника. Колекція «Збірка Галини Горюн-Левицької – дар пам'яті Мирону Левицькому» включає 77 праць, що дозволяє прослідкувати модерністичні прояви у творчості митця. Митець досягнув високого рівня майстерності в оформленні сучасної української книги та карикатури [5, с. 290].

Мирон Левицький створив велику кількість екслібрисів, оформив та проілюстрував у характерному лише йому графічному стилі. У цьому жанрі мистець виявив себе не лише блискучим знавцем графічних прийомів моделювання образу, а також зумів психологічно глибоко схарактеризувати визначальні риси духовних зацікавлень осіб, для яких створювалися ці екслібриси. «Культурні феномени не мають погорди до спадкоємців. Натомість у своєму історичному образі вони зберігають сліди напруги й метушливості, через які будувались їхні стосунки із сучасниками» [6, с. 100].

Серед найвиразніших праць мистця у жанрі екслібрису слід відзначити екслібрис для відомого українського поета німецького походження Ю. Клена. Безліч екслібрисів М. Левицький виконував фотографічним способом. Важливе значення надавав композиційному вирішенню самого рисунка. Праці митця суттєво вирізняються від робіт інших художників, відсутністю певного традиціоналізму. У творчості Нарбута яскраво виражені риси українського бароко, у Ковжуна присутня орнаментика, а для Бутовича характерним є риси неопримітивізму.

«Три грації» (1978 р.) – один серед найбільш характерних творів мистецтва станкової графіки, що вражає своєю модерновістю. Основною фабулою є давньогрецька міфологія. У даній праці домінує символізм. Стилiстично-видова мова М. Левицького здійснена засобом модерного мистецтва. Композиція статична та симетрична. Характерні зображальні засоби вражають чіткістю та лаконічністю. Аналізуючи твір мистецтва, слід зазначити, що тут присутня певна гротескність образів, проєктуються риси монументального малярства і на графіку, форми близькі до певної готичності. У мистецтві малого книжкового знаку використовує гротескні шрифти. Інколи повністю відсутній зображуваний графічний елемент, а уся композиція виключно базується на типографіці. М. Левицький не використовує набірні шрифти, а створює власні унікальні варіанти, що призначені для конкретного екслібрису і відповідають певній тематичі.

Феномен творчості М. Левицького полягає у нестандартному мисленні та орієнтації на проєвропейські традиції, що безумовно є актуальними і у сучасному мистецтві. Розглядаючи стилістику праць М. Левицького, слід зазначити наступне: присутність реалістичних рис; тривимірність зображення; композиція виразна, чітко організована і площинна. Згодом праці митця набувають більш стилізованих рис, композицію організовує не лише самими лініями, а й площинами. Художник досить тонко творить свої візуальні образи, котрим присутні частково візантійські риси і ритмічність. У працях митця прослідковується подібність до східного мистецтва. Звертаючи увагу на композиційні рішення, яскраво виражена симетричність та стилізація форм, що надає

працям певної декоративності. Вагомий внесок М. Левицький вніс і до станкової графіки. Найвідомішими роботами є «Поцілунок», «Адам і Єва», «Дума про трьох братів», «Козак Мамай», «Плач Ярославни», «Дажбог». У екслібрисі присутня певна монументальність. Серед графіки малих графічних форм є поодинокі так і екслібриси присвячені подружжям, близьким родинам, що були знайомі М. Левицькому. Екслібриси виконував у двох, а інколи і в трьох варіантах, підписуючи кирилицею чи латиницею. Усі роботи вражають своєю невимовною виразністю та лаконічністю. Основною фабулою творчості митця – жінка у різноманітних її трактуваннях. Мирон Левицький любить зображати жінок з різними птахами. У цих працях митця яскраво виражені риси символізму, досить часто образ жінки ототожнює із пташкою. Символізм, що превалює у працях художника є у стані опозиції до натуралістичного мистецтва та традиціоналізму. Консеквентно, оригінальний стиль митця формувався у складних умовах і частково перегукувався із графікою українських художників шістдесятих років. Проте Мирон Левицький популяризував українську культуру через власну інтерпретацію стилістично-видових уподобань, що є актуально і у сьогоденні. Символізм птаха у світосприйнятті українців – символ світової душі. Міфічні птахи-творці світу виступають основними образами українського народного мистецтва. «Одночасно ми не забуваємо, що Мирон Левицький є митцем канадським. Канадська культура складена з двох основних первнів – англійського та французького, а в мистецтві Левицького є теж багато елементів галльської легкості та буйної фантазії, які засвоїв собі в Парижі... це дає тип сучасного митця, який гармонійно поєднав впливи різних культур». Згадка з монографії Дарії Даревич [1].

Висновки і пропозиції. Творчий шлях Мирона Левицького має важливе значення та вагомий внесок в мистецтві малих графічних форм та книжковій графіці. У даному контексті слід зауважити, що усім роботам присутня стилістична виразність та композиційне розуміння оформлення книг, що надає його роботам особливої мистецької вартості. Мирон Левицький здійснив вагомий внесок у мистецтво української книжкової графіки. Сприятливим середовищем для формування і утвердження неперевершеного і унікального стилю художника є період його еміграції. Усі праці митця пройняті тяжінням до національних рис виражених через своєрідне інше бачення. Відхилення традиційних норм та опрацювання і творчі експерименти з лінією і площинами вирізняють роботи митця і роблять їх справді сучасними для свого часу. Оперує засобами мистецтва актуальними для свого часу зводячи образи до певного. Мирон Левицький – один з найзнаковіших українських художників, а його творчий доробок має вагоме значення для української культури.

Список літератури:

1. Дарія Даревич. Монографія «50-ліття Української Спілки Образотворчих Мистців в Канаді». Торонто, 1985. – 132 с.
2. Нестеренко Петро. Історія українського екслібрису. Видання друге, доповнення // Наукове видання. – Київ. Темпора, 2016. – 360 с.

3. Дарія Даревич. Монографія «50-ліття Української Спілки Образотворчих Мистців в Канаді». Торонто, 1985. – 132 с.
4. Понад кордонами. Модерна українська книжкова графіка 1914-1945 / Видання підготувала Мирослава Мудрак. – Київ / Критика, 2008. – 176 с. Beyond Borders. Modern Ukrainian book design 1914-1945 by M. Mudrak. – Kyiv / Krytyka, 2008. – 176.
5. Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. / авт.-упоряд. Г. Г. Стельмащук. – Л.: Апріорі: Львів. нац. акад. мистецтв., 2013. – 520 с.
6. Яців Р. М. Львівська графіка 1945 – 1990: традиції і новаторство Яців Р. М. – К.: Наукова думка, 1992. – 120 с.

Яців Р.М., Турчуняк Я.И.

Львовская национальная академия искусств

ИСКУССТВО ЭКСЛИБРИСА МЫРОНА ЛЕВИЦЬКОГО

Аннотация

Рассматриваю искусство Мырона Левицького. Диапазон художественных практик охватывает искусство экслибрису, линорыту, поздравительных открыток. В искусстве экслибриса особое внимание уделено умению объединять графизм и сугубо живописные элементы. У композиции картин, он уделяет внимание графическим элементам, что интересней всего так-то, что сохраняется ритм линий. Исследовано роль и влияние художника на формирование художественной среды. В статье рассмотрены теоретические вопросы и художественные практики в социокультурной среде. Диапазон художественной практики охватывает историческую и социокультурную тематику работ художника. Рассматривается вопрос искусство украинской диаспоры ХХ века. Искусство украинской диаспоры является важным индивидуалистическим вопросом современности.

Ключевые слова: экслибрис, линорыт, композиция, художественные практики, станковая графика.

Yatsiv R.M., Turchynjak Ya.I.

Lviv National Academy of Arts

ART OF EXLIBRIS BY MYRON LEVYTSKY

Summary

Explores graphic art of Myron Levytsky. The range of artistic practices encompassing exlibris, linocut, greeting cards. Levytsky's ability to integrate linearity with painterliness deserves special mention. According to the composition at hand, he emphasizes the linear or the painterly, and always maintains a linear rhythm and harmony of colours. Explores the role that the artist had in fostering change of community art development. This paper was presented theoretical questions, artistic practices about the art's of Myron Levyckyj which are explored in social and cultural context. The range of artistic practices encompassing both historical approaches social and cultural motivated types of works. This paper outlines popularization the art of Ukrainian Diaspora XX century. From the sociocultural factors available it is clear that Ukrainian Diaspora takes the main role in the cultural life abroad. The art of Ukrainian Diaspora is like an individualist question of the article.

Keywords: exlibris, linocut, composition, artistic practices, graphics.